

Small Geographic Objects in the Focus of Research – the Example of the Sikavci Islets on Detailed Maps

Damir MAGAŠ

University of Zadar, Department of Geography, Centre for Research of Karst and Coastal Areas,
Trg kneza Višeslava 9, 23000 Zadar, Croatia
dmagas@unizd.hr

Abstract. In Nin-Ljubač Channel (Ninsko-Ljubački Kanal), off the coast of the Island of Pag, near the village of Vlašići in Croatia, there are two islets. On recent topographic maps they are marked as Veli (0.15 square km) and Mali Sikavac (0.14 square km). Local sailors have always used the plural name Čićavci, or Čikavci (Cikavci) (Large and Small) for them, and on some older maps, they appear as Scogli Zicavatz or Scogli Zicovac. The larger one (Veli Sikavac/Čićavac) was also called St. Paul on the first topographic maps. More recently, claims that a fortress was found on Veli Sikavac near the ruins of a church have been confirmed by contemporary archeological research. As far as we know, the oldest clear depictions of these islets are on sixteenth-century maps, though the labels are barely legible (Tunor ?, Taner porina?). In fact, the remnants of the church, the ramparts, and an archival mention of a Venetian sentry-post in the 15th century, which the author has mentioned earlier on several occasions, have been proved to be accurate by recent archaeological research. Also the remains have been found of (probably) an older church underneath a smaller one (with one or both named on some older maps variously as St. Bastian, St. Barbara, St. Roch, and finally St. Paul). Obviously, the strategic importance of the islet was prominent in the complex sea passage between Zadar Channel and Kvarnerić on the one hand, and Velebit Channel on the other, from at least Byzantine times. Using cartographic templates, the author presents several variants of the possible etymology of the names of these islets.

Keywords: Veli Sikavac, Mali Sikavac, islets, maps, Adriatic Croatia, Island of Pag, Vlašići

1 Introduction

In Nin-Ljubač Channel (Ninsko-Ljubački Kanal) off the coast of the Island of Pag, near the village of Vlašići, there are two islets. On recent topographic maps they are marked as Veliki Sikavac (0.147 828 km², 1,761 m coastline length) and Mali Sikavac (0.135 629 km², 1761 m coastline length) (Duplančić, Leder et al. 2004, 18). The highest point of the larger one is 20.1 m and of the smaller 11.7 m (trigonometric point).¹

These islets have not been specifically considered in the geographic and cartographic literature, but have been mentioned in various works, especially about the Island of Pag (Magaš 1995, 1999, 2000, 2011; Kljajić, Razum 2016). The archaeological site on Veliki Sikavac is

the subject of contemporary archeological research and published works (Oštarić, Kurilić 2013; Gluščević 2015).

2 The Islets' Names

Local sailors and residents used to call them (and some still do) Čićavci or Čikavci (Cikavci) in the plural. This also referred to a temporary sentry-post, one of many from which the Venetians carried out strict surveillance of navigation.²

The name is rendered similarly on older maps³ *Scogli Zicavatz* (1811, Fig. 2)⁴ or *Scogli Zicovza* (1822-24,

¹ Height of Veliki Sikavac according to the Croatian Base Mapto 1:5000; on 1:25 000 topographic maps the height is 21 m (on older ones 22.0 m), and of Sikavac, with a trigonometric point, 11.7 m.

² Magaš D, 1999, 189, prema Tabularium, Arhivi u Dalmaciji, Sv. III, Zadar 1903, Dukala LXIV od 20. IX. 1423.

³ All map images in this paper are customized excerpts from larger maps.

⁴ *Carte topographique des îles du Quarnero et la Dalmatie entre Fiume et Zara*, Dépôt de la guerre Milano 1811, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, Sign. B IX a 484-1.

Mali geografski objekti u fokusu istraživanja – primjer otočića Sikavaca na detaljnim kartama

Damir MAGAŠ

Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Centar za istraživanje krša i priobalja,
Trg kneza Višeslava 9, 23000 Zadar Hrvatska
dmagas@unizd.hr

Sažetak. U Ljubačko-ninskom kanalu, uz obale otoka Paga kod mjesta Vlašići (Hrvatska), nalaze se dva otočića, na suvremenim topografskim kartama označena kao Veliki (0,15 km²) i Mali Sikavac (0,14 km²). Pomorci obližnjih mjesta nazivali su ih Čićavci, ili Čikavci (Cikavci) (Veliki i Mali), a na pojedinim starijim kartama Scogli Zicavatz ili Scogli Zicovca. Veći (Veli Sikavac /Čićavac) na prvim topografskim kartama nosi ime svetoga Pavla. Koliko se zna najstariji jasniji prikazi tih otočića su na kartama iz 16. st. s nejasnim oznakama (Tunor?, Taner porina?). U novije vrijeme, tvrđnje da se na Velom Sikavcu u blizini crkvice nalazila nekakva utvrda, potvrđene su suvremenim arheološkim istraživanjima. Naime, ostatci crkvice, bedema, napisi o mletačkoj stražarnici u 15. st., koje je autor navodio i prije u nekoliko navrata, tim istraživanjima pokazali su se točnima. Također su nađeni ostatci najvjerojatnije druge, starije crkve, koji se nalaze ispod gornje manje crkve (nazvane, jedna ili obje u pojedinim starijim zemljovidima različitim imenima svetaca: sv. Bastian, sv. Barbara, sv. Rok i, naposljetku sv. Pavao). Očito je strateška važnost otočića u kompleksnom morskom prolazu između Kvarnerića, Zadarskog kanala s jedne i Velebitskog kanala s druge strane, najkasnije od bizantskih vremena bila od velike važnosti. Također, autor, uz korištenje kartografskih izvora, iznosi nekoliko inačica moguće geneze imena ovih otočića.

Ključne riječi: Veli Sikavac, Mali Sikavac, otočići, zemljovidi, Jadranska Hrvatska, otok Pag, Vlašići

1. Uvod

U Ninsko-ljubačkom kanalu, uz obale otoka Paga kod mjesta Vlašići, nalaze se dva otočića, na suvremenim topografskim kartama označena kao Veli(ki) (0,147828 km², duljina obale 1761 m) i Mali Sikavac (0,135629 km², duljina obale 1761 m) (Duplančić Leder i dr. 2004, 18). Najviša točka Velog Sikavca je 20,5 m, a Malog 13,6 m (trigonometrijska točka).¹

O ovim otočićima nije posebno pisano u geografskoj i kartografskoj literaturi, a spominju se u različitim radovima, posebice o otoku Pagu (Magaš 1995, 1999, 2000, 2011, Duplančić Leder, Ujević, Čala 2004, Faričić 2011, Kljajić, Razum 2016), a arheološka lokacija na Velom Sikavcu predmet je suvremenih arheoloških

istraživanja, pa tako i objavljenih radova o njoj (Oštarčić, Kurilić 2013, Gluščević 2015).

2. Ime otočića

Pomorci i mještani obližnjih naselja nazivali su ih donedavno, a neki i danas zajedničkim imenom Čićavci ili Čikavci (Cikavci) (Veli(ki) i Mali). To ime spominje se i kao ime povremene nadzorne straže kad su Mlečani uveli strogi nadzor plovidbe s jednom od niza nadzornih točaka, dakle kod otočića Čićavaca.²

Tome imenu slični su ispisi na pojedinim starijim kartama³ *Scogli Zicavatz* (1811, sl. 2.)⁴ ili *Scogli Zicovza*

¹ Visina Velog Sikavca prema HOK 1:5000; Na topografskim kartama 1:25 000 visina je 21 m (na starijima, 22,0 m), a Malog Sikavca, s oznakom trigonometrijske točke, 11,7 m.

² Magaš D, 1999, 189, prema Tabularium, Arhivi u Dalmaciji, Sv. III, Zadar 1903, Dukala LXIV od 20. IX. 1423.

³ Sve slike zemljovida u ovom radu su prilagođeni isječci karata većeg obuhvata.

⁴ *Carte topographique des îles du Quarnero et la Dalmatie entre Fiume et Zara, Dépôt de la guerre Milano 1811, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, Sign. B IX a 484–1.*

Fig. 3),⁵ *Sc. Zikovza* (1831, Fig. 4),⁶ *Sci. Sicauzi* (1840, Fig. 5),⁷ for both islets, and *Scg. Čikovac* (1884, Fig. 20),⁸ *Scg. Cikovac* (1903, Fig. 21),⁹ *Eilande Čikovac* (Segelhandbuch 1906),¹⁰ *Eil. Čikovac* (1914, Fig. 22),¹¹ *Eil. Čikovac* (1933, Fig. 23),¹² and *Čikovac* (1937, Fig. 24)¹³ for Mali Sikavac, as well as the modern spellings, Veli and Mali Sikavac (Figs. 1, 6a,b, 7a,b,c).¹⁴ In toponomastic research on Pag, the alternative names Veli Sikavac/Cikavac i Mali Sikavac /Cikavac were written with a local emphasis (Oštarić 2011, 394).

The contemporary names Veli and Mali Sikavac appeared only after the Second World War, on the modern military topographic maps of the Military Geographical Institute (Vojnogeografski Institut, VGI), and have been retained in recent Croatian editions of topographic and maritime maps (Figs. 1, 6a,b, 7a,b,c).

Though similar, these names are interpreted differently with regard to their origins. Some say the saffron thistle plant is common on the islets (Croatian – *sikavac*, *žuti bodež*, Latin – *Carthamus lanatus*) (see Skok 1959, 64; Oštarić 2011, 394), and some that Sikavac Mali and Veli are related toponyms from the Romanesque words for 'reef' (Venetian *seca*, Latin *siccus* – 'dry')" (Brozović et al 2011, 644). It remains open whether the names Čićavac, Čićavci (or Čikovac, Čikavci) can also be associated with the Čići, i.e. a Latinate tribe (Vlachs) who lived along the

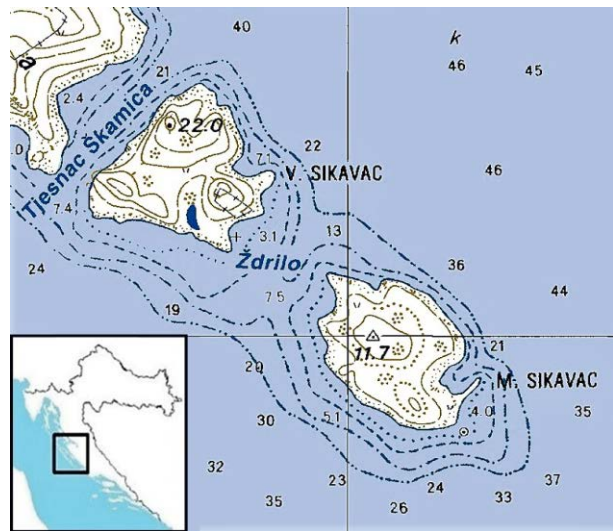

Fig. 1 The islets of Veli and Mali Sikavac (Topographical map 1:25 000, L. Zadar (Ninski zaljev) 469-1-4, VGI, 1977, Amend. 1979)

Slika 1. Otočići Veli i Mali Sikavac (Topografska karta, 1:25 000, list Zadar (Ninski zaljev) 469-1-4, VGI, 1977, Dop. 1979.).

Fig. 2 *Scogli Zicavatz* and *S. Bastiano* (Carte topographique ..., 1811)

Slika 2. *Scogli Zicavatz* i *S. Bastiano* (Carte topographique ..., 1811)

Fig. 3 *Scogli Zicovza* (Carta di cabottaggio ..., 1822–1824)

Slika 3. *Scogli Zicovza* (Carta di cabottaggio ..., 1822–1824)

⁵ *Carta di cabottaggio del Mare Adriatico*, I. R. Geographic Military Institute of Milan, Milan, 1822–1824, State Archives in Zadar (HR-DAZd), Geographic and Topographic Maps of Dalmatia, call no. 76/A, Sheet VII

⁶ *Strassen Karte des Konigreichs Dalmatien*, 1831, HR-DAZd, Cartographic Collection, 132

⁷ *Carte Prospettiva delle comuni censiarie della Dalmazia*, 1:115 000, 1840, Lith. A. Floder, HR-DAZd, Cartographic Collection, 50

⁸ *Spezialkarte*, 1:75 000, *Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884.

⁹ *Spezialkarte*, 1:75 000, *Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884. Nachtr. 20. V. 1903.

¹⁰ *Segelhandbuch der Adria*, 1906. (repr. 1994.), 163.

¹¹ *Spezialkarte 1:80 000, Blatt 10, Insel Pago und der Morlacca-Kanal nebst Becken von Novegradi* (1868–69), Hydrographisches Amt der K.u.K. Kriegsmarine, Seekartendepot, Grosse Berichtigungen, Pula, 1914.

¹² *Spezialkarte 1:80 000, Blatt 10, Insel Pago und der Morlacca-Kanal nebst Becken von Novegradi* (1868–69), Hydrographisches Amt der K.u.K. Kriegsmarine, Seekartendepot, Grosse Berichtigungen, Pula, 1914..

¹³ *Topografska karta 1:100 000, list Zadar 2*, Vojnogeografski institut Kraljevine Jugoslavije (Military Geographic Institute of the Kingdom of Yugoslavia) 1931, publ. 1933

¹⁴ *Topographic Map 1:50 000, sheet 96 Zadar 2*, Yugoslav National Army Geographic Institute JNA, 1939, amend. 1957; *Topographic Map, 1:25 000, sheet Zadar (Nin Bay) 469-1-4*, VGI, 1967; *Maritime Map of Pag and Velebit Channel*, 1:80 000, HIJNA, Split, 1952; 1968, 1971–1974, 1976, 1978–1980; *Topographic Map, 1:25 000, Sheet Zadar (Nin Bay) 469-1-4*, VGI, 1977, Amend. 1979.; *Male karte (Small Craft Folio), Novigrad Sea – Zadar Channel MK (MK1) – 12*, 1:100 000, RH HHI, 1998–2017; *Croatian Base Map 1:5000, Island of Vir, 5G11-49, 1972; 5-2-2-114-77*

(1822–24, sl. 3),⁵ *Sc. Zikovva* (1831, sl. 4),⁶ *Sc. Sicauzi* (1840, sl. 5),⁷ za oba te *Scg. Čikovac* (1884, sl. 20),⁸ *Scg. Cikovac* (1903, sl. 21),⁹ *Eilande Čikovac* (Segelhandbuch 1906),¹⁰ *Eil. Čikovac* (1914, sl. 22),¹¹ *Čikovac* (1933, sl. 23)¹² i *Čikovac* (1937, sl. 24)¹³ za Mali Sikavac kao i suvremeni ispisi imena Veli i Mali Sikavac (sl. 1, 6.a,b, 7.a,b,c).¹⁴ U toponomastičkim istraživanjima Paga, navode se alternativna imena ispisana s lokalnim naglascima za Veli Sikavac/Cikavac i Mali Sikavac/Cikavac (Oštarić, 2011., 394).

Suvremena imena Veli i Mali Sikavac pojavljuju se tek poslije Drugoga svjetskog rata, na novijim vojnim topografskim kartama Vojnogeografskog instituta (VGI), a zadržana su i na novijim hrvatskim izdanjima topografskih karata kao i na pomorskim kartama (sl. 1, 6.a,b, 7.a,b,c).

Premda slična, ta imena glede njihova nastanka različito se tumače. Neki navode da na otočićima ima dosta biljke sikavca (v. Skok 1959, 64, Oštarić 2011, 394) ili žutog bodeža (*Carthamus lanatus*), po nekima „*Sikavac Mali i Veli* odnosi su toponimi u čijim se imenima krije apelativ *sika* ‘greben’ romanskoga podrijetla (usp. mletački *seca* < lat. *siccus* ‘suh’)“ (Brozović i dr. 2011, 644), a ostaje otvoreno može li se ime Čićavac, Čićavci (odn. Čikavac, Čikavci) dovesti i u vezu s Čićima, Latinima (Vlasima) koji su obitavali na istočnoj strani Jadrana, pa se spominju obrovački Čići (u obližnjim Jasenicama je i zaselak

Čićavice). I obližnje naselje na Pagu nosi ime Vlašići po Vlasima odnosno Čićima. Slično je i ime planine Čićarije u Istri. Činjenica da je na većem otočiću izgrađena i održavala se utvrda iz doba obnove Rimskog Carstva u vrijeme cara Justinijana (6. st.) išla bi u prilog takvoj tezi. Ostaje i mogućnost imena po ptici čigra ili čikavac (*Sterna hirundo*), koja obitava uz more u čitavom prostoru Velebitskog i Ninsko-ljubačkog kanala.

Na starijim zemljopisnim kartama nema spomena tim imenima. Premda su na mnogobrojnim zemljovidima ti otočići, oba ili samo kao jedan označeni, na većini, posebice onima sitnijeg mjerila nema zapisanoga zemljopisnog imena. Koliko se zna najstariji jasniji prikazi su na kartama iz 16. st. s nejasnim oznakama *Tunor* ili *Tuner*?¹⁵ (sl. 8), *porine*, *Taner porina*?¹⁶ (sl. 9a, 9b) i *Taner nalo*?¹⁷ (sl. 10). One možda dolaze od lovišta tuna, kojih je do prije 60–70 godina u akvatoriju Velebitskog i Ninsko-ljubačkog kanala uvijek bilo u većim ili manjim jatima, s pašnjakom sitne stoke (*povina*). Do nekih ozbiljnijih i čvršćih nalaza o tome je teško nagađati.

U novije doba, podatci koje je autor ovoga rada (a kasnije i drugi) iznosio već ranije u nekoliko navrata da se na Velom Sikavcu nalaze ostaci crkvice (Magaš 1995, 72; 1999, 189; 2000, 32; 2011, 22, 29; Oštarić 2011, 394; Faričić 2011, 554–555, 561), utvrde (Magaš 1999, 189; Oštarić 2011, 394) i mletačke stražarnice u 15. stoljeću (Magaš 1999, 189), suvremenim arheološkim istraživanjima pokazali su se točnima.¹⁸

3. Crkvice

Prvi kartografski podatci o nekoj građevini na otoku Velom Sikavcu upućuju na postojanje sakralnog objekta – crkvice. Crkvice(e) se spominje u više izvora, na različitim

⁵ *Carta di cabottaggio del Mare Adriatico*, I. R. Istituto Geografico Militare di Milano, Milano, 1822–1824, Državni arhiv u Zadru (dalje HR-DAZd), Geografske i topografske karte Dalmacije, sign. 76/A, Foglio VII

⁶ *Strassen Karte des Konigreichs Dalmatien*, 1831, HR-DAZd, Kartografska zbirka, 132.

⁷ *Carte Prospettiva delle comuni censiarie della Dalmazia*, 1:115 000, 1840, Lith. A. Floder, HR-DAZd, Kartografska zbirka, 50.

⁸ *Spezialkarte*, 1:75 000, *Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884.

⁹ *Spezialkarte*, 1:75 000, *Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884. Nachtr. 20. V. 1903.

¹⁰ *Segelhandbuch der Adria*, 1906. (repr. 1994.), 163.

¹¹ *Spezialkarte 1:80 000, Blatt 10, Insel Pago und der Morlacca-Kanal nebst Becken von Novegradi (1868–69)*, Hydrographisches Amt der K.u.K. Kriegsmarine, Seekartendepot, Grosse Berichtungen, Pula, 1914.

¹² *Topografska karta 1:100 000, List Zadar 2*, Vojnogeografski institut Kraljevine Jugoslavije 1931, Publ. 1933.

¹³ *Topografska karta 1:50 000, List Zadar 2*, Geografski institut JA, 1937, Dop. 1950.

¹⁴ *Topografska karta 1:50 000, List 96 Zadar 2*, Geografski institut JNA, 1939, Dop. 1957.; *Topografska karta, 1:25 000, L. Zadar (Ninski zaljev) 469-1-4*, VGI, 1967; *Pomorska karta Pag i Velebitski kanal, 1:80 000*, HJNA, Split, 1952; 1968, 1971–1974, 1976, 1978–1980; *Topografska karta, 1:25 000, L. Zadar (Ninski zaljev) 469-1-4*, VGI, 1977, Amend. 1979.; *Male karte, Novigradsko more – Zadarski kanal MK (MK1) – 12, 1:100 000*, RH HHI, 1998–2017; *Hrvatska osnovna karta 1:5000, O. Vir, 5G11-49, 1972; Vrsi 5-2-2-114-7*

¹⁵ (Pomorska karta zadarskih otoka), Nepoznati autor, Biblioteca Marciana Nazionale, Venezia, sign. IT. VI. 188, Tav. N.o 24, Zadar (?), 16th C (prva pol.)

¹⁶ Millo A (2006): *Isolario*, Ad Venture Publications, Atena (faksimilsko izdanje dijela djela *Isulario et Portolano iz 1582.*)

Antonio Millo, *Pago isula, Tuto quello richiede a l'arte da navigar... Isulario De Antonio Domino*, Venezia, 1590. Greenwich, National Maritime Museum, Sign. MS P/17 (54r), (Faričić 2011, 564)

Kljajić I, Razum M, 2016, 104–105, navode: „Međutim, otočići Mali i Veli Sikavac (*Porine*) spominju se u opisu Paga te su prikazani na kartama, ali nisu imenovani na karti iz venecijanskog izolara, a na karti iz ostalih dvaju izolara su imenovani.“

¹⁷ Millo A, *Pago isula. Tuto quello richiede a l'arte da navigar ... Isulario De Antonio Domino Venezia*, 1590. Venezia, Biblioteca Marciana (prema Kljajić I, 2010).

¹⁸ Autor je posjećivao otočiće 1980–1982. obiteljskim brodićem na relaciji Zadar–Vinjerac i tada je prvi puta uočio crkvicu i ostatke zidova nedefiniranog objekta poput utvrde i jezerce. Crkvicu je spominjao u radovima 1995, 1999, 2000. i 2001. a utvrdu, stražarnicu 1999.

East Adriatic, or the *Ćići* from the Obrovac area (near Jasenice there is a hamlet called *Ćićavice*). A nearby settlement on the Island of Pag Island bears the name *Vlašići* (Vlachs or *Ćićis*). Mount *Ćićarija* in Istria has a similar name. The fact that a fort was built and maintained on the larger islet during the revival of the Roman Empire, in the time of Justinian (6th century) supports this argument. There is also the possibility that the name comes from that of the common tern (Croatian *čikavac*, Latin *Sterna hirundo*), which inhabits the coastline throughout the Velebit and Nin-Ljubač Channels.

There is no mention of these names on older maps. Although the islets were drawn and labelled separately or together, no geographic names are given, especially on smaller scale maps. As far as we know, the oldest clear images are on 16th-century maps, though the labels are unclear (*Tunor* or *Tuner*? (Fig. 8),¹⁵ *porine*, *Taner porina*? (Figs. 9a, 9b),¹⁶ *Taner nalo*?¹⁷ (Fig. 10). This may refer to a tuna fishing ground (up to about sixty or seventy years ago, there were tuna, in large or small shoals, in the waters of Velebit and Nin-Ljubač Channels), and there were pastures for small livestock, *povina*. It is hard to speculate without firmer evidence.

More recently, the information provided earlier by the author of this work on several occasions (and later by others) regarding the remains of a church on Veliki Sikavac (Magaš 1995, 72; 1999, 189; 2000, 32; 2011, 22, 29; Oštarić 2011, 394; Faričić 2011, 554–555, 561), a fortress (Magaš 1999, 189; Oštarić 2011, 394) and a Venetian sentry-post in the 15th century (Magaš 1999, 189), have been proved to be correct by contemporary archaeological investigations.¹⁸

Fig. 4 *Sc. Zikovza* (Strassen Karte ..., 1831)

Slika 4. *Sc. Zikovza* (Strassen Karte ..., 1831)

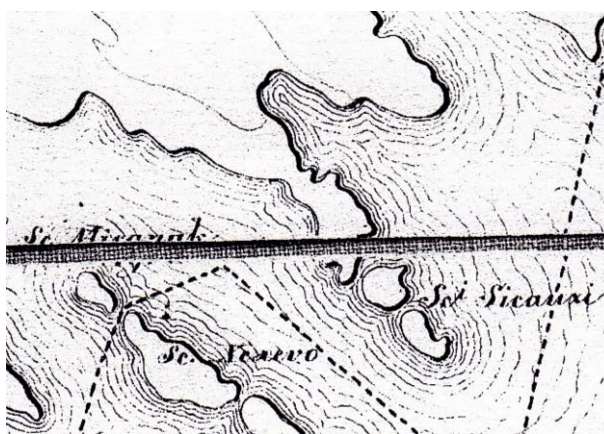

Fig. 5 *Sci Sicauzi* (Carte Prospettiva ..., 1840)

Slika 5. *Sci Sicauzi* (Carte Prospettiva ..., 1840)

3 The Church

The first map information about a building on the islet of Veli Sikavac indicates it was ecclesiastical – a church (or perhaps two). A church (or two) is mentioned in several sources and on different maps, under different names. They mention St. Bastian (short for St. Fabian and Sebastian), St. Roch, St. Barbara and St. Paul. The oldest mention is that of St. (Fabian and Se)Bastian (St. Bastian). Gluščević (2015) says that recently, some basic details of island owners have been found in the Zadar archives, probably dating back to the late 12th century, which mention that the church was dedicated to Sts. Fabian and Sebastian.¹⁹ Until now, the only cartographic confirmations of this name are the distorted, or

¹⁵ (Maritime Map of the Zadar Islands), unknown author, Biblioteca Marciana Nazionale, Venice, call no. IT. VI. 188, Tav. N.o 24, Zadar (?), early 16th century.

¹⁶ Millo A (2006) *Isolario*, AdVenture Publications, Atena (facsimile publication of the part of *Isolario et Portolano* from 1582).

Antonio Millo, *Pago isula, Tuto quello richiede a l'arte da navigar...* *Isolario De Antonio Domino*, Venezia, 1590. Greenwich, National Maritime Museum, call no. MS P/17 (54r), (Faričić 2011, 564).

Kljajic I, Razum M, 2016, 104–105, say that in the Venetian *isolario* the islets of Mali and Veli Sikavac (*Porine*) are depicted and mentioned in the description of Pag while they are named on maps in other two *isolarios*.

¹⁷ Millo A, *Pago isula. Tuto quello richiede a l'arte da navigar ... Isolario De Antonio Domino* Venezia, 1590. Venice, Biblioteca Marciana (according to Kljajić I, 2010).

¹⁸ The author visited the islets between Zadar and Vinjerac by boat from 1980–82, when he first noticed the church and remains of the walls of an undefined fort-like object and a small lake. He mentioned the church in publications in 1995, 1999, 2000 and 2001, and the fortress or sentry-post in 1999.

¹⁹ Gluščević S, 2015, 141. He also acknowledged Prof. Miroslav Granić's part in acquiring this information.

Fig. 6a O. Veli Sikavac, O. Mali Sikavac (Topographic map, 1:50 000, 1939, Amend. 1957)

Slika 6.a O. Sikavac, O. Mali Sikavac (Topografska karta..., 1:50 000, 1939, Dop. 1957.)

Fig. 6b Veli Sikavac i Mali Sikavac (Topographic map, 1:25 000, 1967)

Slika 6.b Veli Sikavac i Mali Sikavac (Topografska karta ..., 1:25 000, 1967)

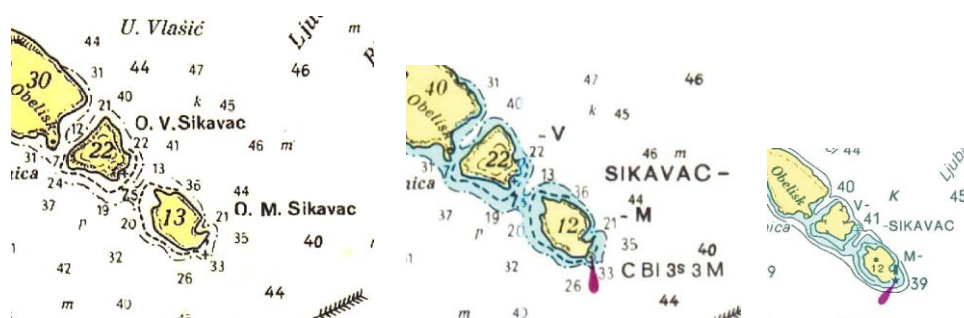

Fig. 7 (a,b,c) O. V. Sikavac, O. M. Sikavac (a); Sikavac – -V, -M (b)

(Maritime Map of Pag and Velebitch Channel, 1:80 000, 1952; 1968, 1971–1974, 1976, 1978–1980); V-, M- -Sikavac (c) (Small Craft Folio, 1998–2017)

Slika 7.(a,b,c) O. V. Sikavac, O. M. Sikavac (a); Sikavac – -V, -M (b)

(Pomorska karta Pag i Velebitch kanal, 1:80 000, 1952, 1968, 1971–1974, 1976, 1978–1980); V-, M- -Sikavac (c), (Male pomorske katre, 1998–2017).

Fig. 8 Tuner? (Maritime Map of the Zadar Islands, unknown author, early 16th century)

Slika 8. Tuner? (Pomorska karta zadarskih otoka, Nepoznati autor, prva pol. 16. st.)

Fig. 9a *porine* (Millo A., *Isulario ...1582*; facsimile: *Isulario ...2006*)
Slika 9a. *porine* (Isulario ...1582; faksimil: Isulario ...2006)

Fig. 9b *Taner Porina ??* (Millo A., *Pago isula ... 1590*; Faričić, 2011)
Slika 9b. *Taner Porina ??* (Millo A., *Pago isula ... 1590*; Faričić 2011)

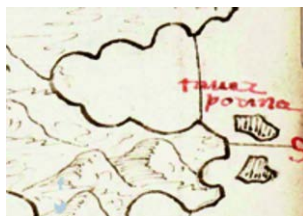

Fig. 10 *Taner nalo??* (Millo A., *Pago isula ... 1590*; Kljajić, Razum 2015)
Slika 10. *Taner nalo??* (Millo A., *Pago isula ... 1590*; Kljajić, Razum 2015)

Fig. 11 *S. Bastiano* (Carte militaire et marine 1806)
Slika 11. *S. Bastiano* (Carte militaire et marine 1806)

rather abbreviated version *S. Bastiano*, on maps that appeared centuries later, in 1806 and 1811 (Figs. 11, 12).²⁰

On the second map, the church named *S. Bastiano* appears on a relatively well-depicted islet, located quite a distance from the site of the fort and another church near it (Fig. 12), suggesting that there may have been two churches on the island. It is interesting to note that on this map, the nearby cape on the Island of Pag, towards the settlement of *Vlašići* and on the SW side of *Vlašići Bay*, also bears the name *P^{ta} Bastiana* (see Faričić 2011, 560, 599).

On some 18th and early 19th century maps the name *St. Barbara* also appears as a name of the islet.²¹ It is interesting that on all such maps, the smaller islet bears the misnomer *Mišnjak* (*Misgnak*, *Misgnach*) (Figs. 13–17). In fact, *Mišnjak* is an islet located west of the *Sikavci Islets*, in the extension of *Zečevo peninsula*.

The name *St. Roch Islet* (*Scoglio St. Rocco*) appears on the old Austrian map of the Second Military Survey

(1806–1869), dated 1851–1854, on which the islet is designated as *Scoglio St. Rocco* (Fig. 18).²² A similar label was also given on the 1861–1863 map (*Sc. St. Rocco*; Fig. 19).²³ The smaller islet on both maps is named *Scoglio Šikanica*, an obvious distortion of the name of nearby *Cape Škamica* on Pag.

St. Paul (*Scg. Paolo*, *Eil(ande) Paolo*) appears as the name of the island on topographic maps and nautical itineraries at the turn of the 20th century (Figs. 20–22).²⁴

The saint's name is used for the larger islet on the military topographic maps of the Kingdom of Yugoslavia, and appears as *O. Sv. Pavle* (Figs. 23, 24).²⁵

The local population, especially sailors and fishermen, must have known of the church in the southeast part of the island at the foot of the fort, built on the remains of an earlier one, or perhaps another building.

²⁰ Carte militaire et marine de la Dalmatie comprenant la Dalmatie ex-Vénitienne la Republique de Raguse les bouches de Cattaro et les îles adjacentes / Reconnaissance militaire Exécutée en 1806 par les ingénieurs géographes français et italiens / A l'échelle du 1/80 000 du terrain Milano, 1806. Austrian State Archives, War Archives, Map Collection, Vienna, call no. sign. B IX a 454, sec. 2 and 4. Carte topographique des îles du Quarnero et la Dalmatie entre Fiume et Zara), Dépôt de la guerre Milano, 1811, Austrian State Archives, War Archives, Map Collection, Vienna, call no. IX a 484-1

²¹ Melchiori, Giovanni Paolo, 1729, *Corografia della Provincia di Dalmazia ...*; Grandis, Giuseppe Antonio, 1781, *Dissegno o' carta topografica della Dalmazia ...*; Zavoreo, Melchiori, Furlanetto, 1787, *Nuova carta Topografica della Provincia di Dalmazia ...*; Traux, Max de, 1810 (reprint 1829), *Carte von Dalmatien ...*; Zavoreo, Frane, 1811, *Carta della Dalmazia ...*

²² *Special-Karte des Königreiches Dalmatien* K. K. Militärisch-geografischen Institute in Wien, Austrian State Archives, War Archives, Map Collection, Vienna, call no. B IX a 457-5 Dalmatien (1851–1854), Section No 5. westliche Colonne No VI. <http://mapire.eu/en/map/secondsurvey>; Gluščević S, 2015, 126

²³ *Special-Karte des Königreiches Dalmatien* 1:144 000 (1861–1863), B. 3, K. K. Militärisch-geografischen Institute in Wien; HR-DAZD, Geographic Maps, 58.

²⁴ *Spezialkarte, Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, 1:75 000, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884; *Segelhandbuch der Adria*, K.u.k. Kriegsmarine, Hydrographischen Amte, II Auflage, Pola 1906 (repr. 1994), See Verlag, Axel Kramer, A5201 Seekirchen; *Spezialkarte, 1:75 000, Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884. Nachtr. 20. V. 1903.

²⁵ *Topografska karta 1:100 000, list Zadar 2*, Military-Geographic Institute of the Kingdom of Yugoslavia 1931., Publ. 1933.; *Topografska karta 1:50 000, list Zadar 2*, Geographic Institute of the Yugoslav Army, 1937, Amend. 1950.

Fig. 12 *S. Bastiano*
(Carte topographique ... 1811)

Slika 12. *S. Bastiano*
(Carte topographique ... 1811)

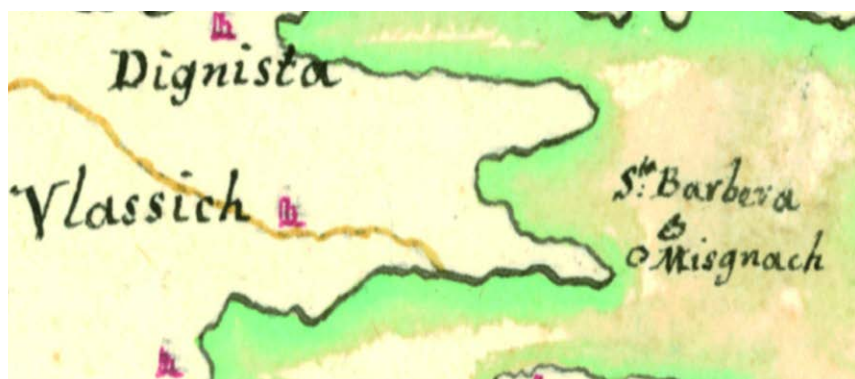

Fig. 13 *S.ta Barbara, Misgnac* (Melchiori: Corografia ... 1729)
Slika 13. *S.ta Barbara, Misgnac* (Melchiori: Corografia ... 1729)

Fig. 14 *Misgnak, S: Barbera*
(Grandis, G. A., Dissegno ... 1781)

Slika 14. *Misgnak, S: Barbera*
(Grandis, Dissegno ... 1781.)

zemljovidima, i pod raznim imenima. Spominju se sv. Bastijan (skraćeno od sv. Fabijan i Sebastijan), sv. Rok, sv. Barbara i sv. Pavao. Najstariji je, izgleda, spomen sv. Fabijana i Sebastijana (sv. Bastian). Naime, Glušćević (2015) navodi da „su nedavno u zadarskom arhivu pronađeni osnovni podatci o vlasnicima otoka, vjerojatno još od kraja 12. stoljeća, u kojima se navodi da je crkvice bila posvećena svetima Fabijanu i Sebastijanu.“¹⁹ Dosad jedine kartografske potvrde ovog imena su iskrivljeni, bolje reći skraćeni ispisi S. Bastiano na stoljećima kasnijim zemljovidima iz 1806. i 1811. godine²⁰ (sl. 11, 12).

Na drugoj zemljopisnoj karti koja spominje ime sv. Bastijana iz 1811. godine crkvice je na razmjerno dobro prikazanom otočiću smještena dosta daleko od lokacije spomenute utvrde i obližnje crkvice (sl. 12), što navodi

na pomisao da su se na otočiću možda nalazile dvije crkvice. Zanimljivo je da na toj karti i obližnji rt na otoku Pagu, u smjeru naselja Vlašići, na jugozapadnoj strani uvala Vlašići, nosi također ime *P^{ta} Bastiana* (v. Faričić 2011, 560, 599).

Na pojedinim starijim zemljovidima se kao ime otočića pojavljuje u 18. st. i početkom 19. st. sv. Barbara.²¹ Zanimljivo je da na svim zemljovidima na kojima je ime većeg otočića Sv. Barbara, manji otočić nosi pogrešno ime Mišnjak (*Misgnak, Misgnach*) (sl. 13–17). Naime Mišnjak je otočić smješten zapadno od Sikavaca, u području poluotočića Zečevo.

Ime Školj Sv. Rok (*Scoglio St. Rocco*) nalazi se na staroj austrijskoj topografskoj karti druge vojne izmjere (1806–1869) datiranoj 1851–1854, na kojoj je otočić označen kao *Scoglio St. Rocco*²² (sl. 18). Sličan ispisi je i na

¹⁹ Glušćević S, 2015, 141. Ujedno je zahvalio kolegi prof. Miru Graniću koji je došao do tog podatka.

²⁰ *Carte militaire et marine de la Dalmatie comprenant la Dalmatie ex-Vénitienne la Republique de Raguse les bouches de Cattaro et les îles adjacentes / Reconnaissance militaire Exécutée en 1806 par les ingénieurs géographes français et italiens / Al'échelle du 1/80 000 du terrain Milano, 1806.* Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, sign. B IX a 454, sec. 2 i 4.

Carte topographique des îles du Quarnero et la Dalmatie entre Fiume et Zara), Dépôt de la guerre Milano, 1811, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, Sign. B IX a 484–1.

²¹ Melchiori, Giovanni Paolo, 1729, *Corografia della Provincia di Dalmazia ...*; Grandis, Giuseppe Antonio, 1781, *Dissegno o' carta topografica della Dalmazia ...*; Zavoreo, Melchiori, Furlanetto, 1787, *Nuova carta Topografica della Provincia di Dalmazia ...*; Traux, Max de, 1810 (reprint 1829), *Carte von Dalmatien ...*; Zavoreo, Frane, 1811, *Carta della Dalmazia ...*

²² *Special-Karte des Königreiches Dalmatien* K. K. Militärisch-geographischen Institute in Wien, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, sign. B IX a 457-5 Dalmatien (1851–1854), Section No 5. westliche Colonne No VI. <http://mapire.eu/en/map/secondsurvey/>; Glušćević S, 2015, 126.

Fig. 15 *S. Barb., Misgnach* (Zavoreo, Melchiori, Furlanetto, Nuova carta Topografica ... 1787)
Slika 15. *S. Barb., Misgnach* (Zavoreo, Melchiori, Furlanetto, Nuova carta Topografica ... 1787.)

Fig. 16 *Misgnac and S. Barbara* (de Traux, Carte von Dalmatien ... 1810, repr. 1829)
Slika 16. *Misgnac i S. Barbara* (de Traux, Carte von Dalmatien ... 1810., repr. 1829.)

Fig. 17 *Misgnak and S: Barbera* (Zavoreo, Carta della Dalmazia ... 1811)
Slika 17. *Misgnak i S: Barbera* (Zavoreo, Carta della Dalmazia ... 1811.)

Fig. 18 *Scoglio St. Rocco and Scoglio Šikanica* (Special-Karte ... 1851–1854)
Slika 18. *Scoglio St. Rocco i Scoglio Šikanica* (Special-Karte1851–1854)

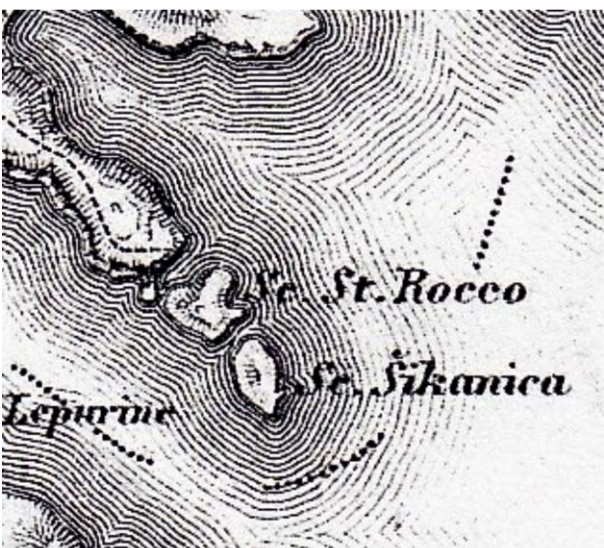

Fig. 19 *Sc. St. Rocco and Sc. Šikanica* (Spezial-Karte ... 1:144 000, 1861–1863)
Slika 19. *Sc. St. Rocco i Sc. Šikanica* (Spezial-Karte ... 1:144 000, 1861–1863)

Fig. 20 *SCG. Paolo and SCG. Čikovac* (Spezialkarte, Blatt Pago ... 1884)
Slika 20. *SCG. Paolo i SCG. Čikovac* (Spezialkarte, Blatt Pago ... 1884)

Fig. 21 SCG. Paolo and SCG. Čikovac
(Spezialkarte, Blatt Pago, 1884 ... Nachtr. 1903)
Slika 21. SCG. Paolo i SCG. Čikovac
(Spezialkarte, Blatt Pago ... 1884, Nachtr. 1903)

Fig. 22 Eil. Paolo and Eil. Čikovac
(Spezialkarte 1:80 000, Blatt 10, Insel Pago ... 1914)
Slika 22. Eil. Paolo i Eil. Čikovac
(Spezialkarte 1:80 000, Blatt 10, Insel Pago ... 1914)

Fig. 23 O. Sv. Pavle and O. Čikovac
(Topographic map 1:100 000, 1931, Publ. 1933)
Slika 23. O. Sv. Pavle i O. Čikovac
(Topografska karta 1:100 000, 1931, Publ. 1933)

Fig. 24 O. Sv. Pavle and O. Čikovac
(Topographic map 1:50 000, 1937, Amend. 1950)
Slika 24. O. Sv. Pavle i O. Čikovac
(Topografska karta 1:50 000, 1937, Dop. 1950)

Fig. 25 Small lake near the remains of the church and fort on Veli Sikavac (<http://geoportal.dgu.hr/> 4. 9. 2017)
Slika 25. Jezerce u blizini ostataka crkvice i tvrđave na otočiću Velom Sikavcu (<http://geoportal.dgu.hr/> 4. 9. 2017)

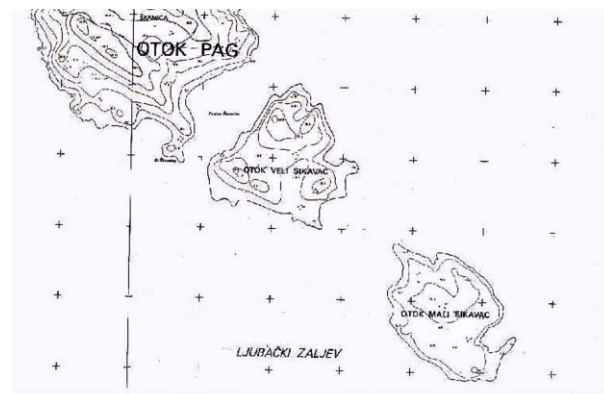

Fig. 26 Veli and Mali Sikavac (Croatian Base Map 1:5000; <http://geoportal.dgu.hr/> 4. 9. 2017)
Slika 26. Otočići Veli i Mali Sikavac (HOK 1:5000) (<http://geoportal.dgu.hr/> 4. 9. 2017)

The little church was probably built between the 10th and 14th centuries, that is, several centuries after the old Justinian fort, but over time, its existence was forgotten. It remains have recently been written about scientifically from the archaeological point of view (Gluščević 2015). Parts of the walls of the single main chamber running east-west, built from small and large stones and limestone plaster mixed with pebbles, are still standing. The church has a semi-circular apse and the north wall was probably rebuilt, as it is considerably thicker than the other walls. At the front, there are the remains of an entrance with a raised threshold and door jambs. On the outside of the apse, another semicircular wall is visible, which may have belonged to an older church or secular building. It has not yet been established whether this older building was erected at the time of the Byzantine fortress (Gluščević 2015).

4 The Fortress

There were a number of older or new fortifications along the route from Zadar/Pag to Novigrad/Obrovac, as the Venetian administration spread at the beginning of the 15th century. The included Vir (Kaštelina), Ljubač (Ljuba), Fortica on Pag, Ražanac, Vinjerac, Dračevac (Sv. Marko) and Bojnik, and there was an occasional sentry-post on Čićavac as well. Strict monitoring of navigation was introduced with control points on the Čićavci islets, near Ljubač, and in Novigrad. The coastguards prevented unregulated trade, which was considered smuggling.²⁶

No signs of the once significant fort have been identified so far on maps, except indirectly on more recent ones (Figs. 1, 6a), where the stone drywall is drawn. So any mention of the sentry-post might refer to its direct or indirect use in the 15th century.

Recent research has been inspired by data published in 2013, with a sketch and note that it may have been a Byzantine fort, after the archaeologist S. Gluščević first visited it in 2012 (Gluščević 2015, 122; Oštarić, Kurilić 2013, 270–271). Research has continued since then through cooperation between Zadar and Ljubljana archaeologists. In addition, the geodetic profession has contributed to the connection between geodesy and archaeology in the contemporary geovisualization of the island of Pag and its associated islets (Triplat 2006; Poslončec-Petrić & al 2007, 199–207).

Investigations have found the remains of a roughly rectangular fort on the SE side of Veli Sikavac, with a

surface area of about 5,000 m², defended by mortared stone walls 1.80 m wide, and six prominent towers. The higher northwest section is quite level, while the lower southeast part, is a little wider, slightly bent and inclined, with six recognizable terraces facing the shore. Within the fort, fifty-six rooms were used to accommodate crew, stores and workshops. It was one of a series of eastern fortifications erected on the coast and islands of what is today Croatia, at the time of the Emperor Justinian (6th century), for defence against the Ostrogoths and to secure sailing routes, as can be seen from its architectural features and pottery remains. The forts of Svetojanj (named after Sveta Janja, or St. Agnes), Košljun, Sveti Juraj (St. George), Ljubač, Sveto Trojstvo (Holy Trinity), Modrič and others (Gluščević 2015) were located nearby. The fort probably used sweet spring or rainwater collected in its own artificial cove, forming a freshwater lake (or it might have been a walled fishpool). There was the old, original church at the base of the southwestern wall, and a pier for boats. When the fort was no longer needed, it fell into disrepair and was probably used as temporary hermit lodgings or to shelter livestock grazing on the rocky pastureland. It may have been a temporary sentry-post and stronghold in the Middle Ages and later. It was partly covered with the remains of more recent drywall shelters made by shepherds and other people, more of which were discovered beyond the walls.

There is a local tradition that clerics, obviously monks, dwelt on the island, possibly in the remains of the fort or the buildings at its foot, since there was a great deal of stone material left from which dwellings could be built. The Venetian sentries may have used these and perhaps parts of the fort itself in the 15th century.

This has also been confirmed by small surface finds of pottery, dating from prehistoric times to the 17th century. The oldest are Liburnian, then the characteristic fluted pottery from the time when the fort was built (as well as glass and slate), to modern era majolica and various glazed ceramics (15th–17th century) (Gluščević 2015).

Obviously, the strategic importance of the islet was prominent in the complex sea passage between Kvarnerić and the Zadar Channel on the one hand, and Velebit Channel on the other, from Liburnian times, through the Roman era and Byzantine administration.

5 Water

The fort and church are not far from a shallow, silty pool to the west, which usually contains stale, brackish water at low tide, and saltier, cleaner water at high tide (Fig. 25). This pool is depicted on more recent

²⁶ Magaš D, 1999, 189, according to Tabularium, Archives in Dalmatia, Vol. III, Zadar, 1903, Order of the Doge LXIV, dated 20 September 1423

karti iz 1861–1863 (*Sc. St. Rocco*)²³ (sl. 19). Manji otočić na obje karte nosi ime *Scoglio Šikanica*, očito iskrivljeno ime obližnjeg rta Škamica na Pagu.

Sv. Pavao kao ime otoka (*Scg. Paolo, Eil(ande) Paolo*) pojavljuje se na topografskim kartama i nautičkim vodičima krajem 19. i početkom 20. stoljeća²⁴ (sl. 20–22).

Ime toga sveca za veći otočić zadržalo se i na vojnim topografskim kartama Kraljevine Jugoslavije kao O. Sv. Pavle (sl. 23, 24).²⁵

Za crkvicu u jugoistočnom dijelu otoka podno zidina utvrde, na ostatcima prethodne, ili možda nekog drugog objekta, stanovništvo okolnih naselja, posebice pomorci i ribari, morali su znati od njezina nastanka. Mala crkva nastala je zacijelo između 10. i 14. stoljeća, dakle više stoljeća poslije stare Justinijanove utvrde, ali su tijekom prošlosti spoznaje o njoj izbljedjele. O njezinim ostatcima, s arheološkoga motrišta, nedavno je i znanstveno pisano (Glušćević 2015). Od jednodimenzionalnog objekta izgrađenog u pravcu istok–zapad očuvani su dijelovi zidova od manjeg i većega kamena vezanog vapnenom žbukom miješanom s manjim oblutcima. Crkvice ima polukružnu apsidu i zacijelo prerađeni sjeverni zid, znatno deblji od ostalih zidova. Na začelnom zidu ostatci su ulaza s profiliranim pragom s utorima za vrata u središtu. Na vanjskoj strani apside uočava se još jedan polukružni zid, koji je možda pripadao nekoj starijoj crkvenoj ili svjetovnoj građevini. Ostaje zasad otvoreno je li taj stariji objekt bio građen u vrijeme bizantske utvrde (Glušćević 2015).

4. Utvrda

Na pravcu Zadar / Pag – Novigrad / Obrovac, u vrijeme širenja mletačke uprave početkom 15. st. postojao je niz starijih ili novijih utvrda poput virske (Kaštelina), ljubačke (Ljuba), Fortice na Pagu, Ražanca, Vinjerca, Dračevca (Sv. Marko) i Bojnika, pa je tako povremeno funkcionirala nadzorna straža i na Ćićavcu. Uveden je strogi nadzor plovidbe s nadzornim točkama kod otočića Ćićavaca, blizu Ljupča i u Novigradu. Jedrenjačke

straže, sprječavale su slobodnu trgovinu, koja je smatrana krijumčarenjem.²⁶

Na zemljovidima, osim neizravno na novijima (sl. 1, 6a) na kojima je ucrtan ogradni kameni suhozid, dosad nisu utvrđeni znakovi nekad značajne utvrde. Spomen nadzorne točke, bi dakle možda odgovarao ponovnoj izravnoj ili neizravnoj upotrebi tog objekta u 15. st.

Novija istraživanja potaknuta su na temelju podataka koji su objavljeni 2013. sa skicom i napomenom da je možda riječ o bizantskoj utvrđi, a poslije prvog posjeta arheologa S. Glušćevića 2012. godine (Glušćević 2015, 122; Oštarić, Kurilić 2013, 270–271). Nastavljena su sljedećih godina u suradnji zadarskih i ljubljanskih arheologa, a o povezanosti geodezije i arheologije u suvremenoj geovizualizaciji na primjeru otoka Paga i pripadajućih otočića, dala je doprinos i geodetska struka (Triplat 2006; Poslončec-Petrić i dr. 2007, 199–207).

Istraživanjima su pronađeni ostaci približno pravokutne utvrde na jugoistočnoj strani V. Sikavca, površine oko 5000 m², branjene žbukom vezanim kamenim zidovima širokim 1,80 m sa šest istaknutih kula. Viši, sjeverozapadni dio razmjerno je uravniljen, a niži jugoistočni i nešto širi, lagano se lomi u pravcu i ukošen je, sa šest prepoznatljivih terasa, k obali. Unutar utvrde korišteno je 56 smještajnih prostorija za posadu, spremišta i radionice. Riječ je o jednoj u nizu istočnorimskih utvrda podignutih na današnjoj hrvatskoj obali i otocima u vrijeme cara Justinijana (6. st.), tj. za potrebe obrane od Istočnih Gota i osiguranje plovnih pravaca o čemu svjedoče graditeljske značajke i ostaci lončarije. U blizini su bile utvrde Svetojanjanj (od sv. Janja/Agneza), Košljun, Sv. Juraj, Ljubač, Sv. Trojstvo, Modrič i dr. (Glušćević 2015). Utvrda je možda koristila slatku izvorsku vodu ili kišnicu zahvatom u omanju umjetno pregrađenu uvalicu, tvoreći slatkovodno jezerce (ili je to bilo samo pregrađeno more za ulov ribe?), stariji, prvotni sakralni objekt podno jugozapadnog zida, i neki pristan za plovila. Prestankom potrebe za utvrdom, ona je stoljećima urušavana, korištena možda za povremene nastambe pustinjaka, za smještaj blaga koje je puštano na kameniti pašnjak otočića te povremeno kao nadzorna točka i uporište u srednjem i novom vijeku. Dijelom je bila prekrivena ostacima novijih suhozidina, pastirskih i moguće drugih kojih ima i izvan zidina.

Postoji lokalna tradicija da su na otočiću obitavali svećenici, očito redovnici, možda u ostacima objekata tvrđave ili onih nastalih podno tvrđave, budući da ima dosta ostataka kamenog materijala od kojeg su mogle biti sazidane i nastambe. I mletačka stražarnica mogla je u 15. st. koristiti dio takvih objekata, ako ne i same dijelove utvrde.

²³ *Special-Karte des Königreiches Dalmatien 1:144 000 (1861–1863)*, B. 3, K. K. Militärisch-geographischen Institute in Wien; HR-DAZD, Geografske karte, 58.

²⁴ *Spezialkarte, Blatt Pago, Zone 28 Coll XII., 1:75 000*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884; *Segelhandbuch der Adria*, K.u.k. Kriegsmarine, Hydrographischen Amte, II Auflage, Pola 1906 (repr. 1994), See Verlag, Axel Kramer, A5201 Seekirchen; *Spezialkarte, 1:75 000, Blatt Pago, Zone 28 Coll XII.*, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884. Nachtr. 20. V. 1903.

²⁵ *Topografska karta 1:100 000, List Zadar 2*, Vojnogeografski institut Kraljevine Jugoslavije 1931., Publ. 1933.; *Topografska karta 1:50 000, list Zadar 2*, Geografski institut JA, 1937, Dop. 1950.

²⁶ Magaš D 1999, 189, prema *Tabularium*, Arhivi u Dalmaciji, Sv. III, Zadar, 1903., Dukala LXIV od 20. IX. 1423.

topographic maps (1:25 000; Figs. 1, 6b) but, surprisingly, not on larger scale ones (Croatian Base Map 1:5000; Fig. 26). The Spanish broom (*Spartium junceum*) which grows around this body of water may indicate the presence of fresh water that may have been more plentiful in the past (in the 6th century, the sea level was lower than today) and was stored in a reservoir, separated and protected from the sea by a specially constructed wall. Another possibility is that this enclosed, shallow pool may have been used for fishing, but this requires further research. The wall is clearly visible in the contact area with the sea. The pool is located at the base of a natural valley, formed by water running through the limestone. Today, there is less water, only the occasional gush during rainstorms, but in the past, it was probably more abundant. In the vicinity of the lake, southeastward in the direction of the churchyard, there is another pool of brackish water with surrounding stands of Spanish broom (Gluščević 2015).

6 Conclusion

Along the Croatian Adriatic coast, there are many archaeological sites, dating from prehistoric times to the recent past. Many have been forgotten or become inaccessible over the centuries. Old maps, various archive sources, toponymy and local memories are significant indicators of the existence of certain remains. This is demonstrated in the example of the Sikavci islets, where the barely visible remains of a church and walls of a fort have been confirmed by cartographic sources and local tradition. This has prompted the first systematic archaeological research leading to the discovery of a significant 6th century fortification building, which probably used drinking water from a pool separated from the sea by an artificial wall. The research confirmed rare mentions in archive sources and on old maps, and S. Gluščević published the first scientific archaeological article on this topic (2015).

Sources / Izvori

- Carta di cabottaggio del Mare Adriatico, I. R. Istituto Geografico Militare di Milano, Milano, 1822–1824, HR-DAZd, Geografske i topografske karte Dalmacije, sign. 76/A, Foglio VII
- Carte militaire et marine de la Dalmatie comprenant la Dalmatie ex-Venitienne la Republique de Raguse les bouches de Cattaro et les iles adjacentes / Reconnaissance militaire Exécutée en 1806 par les ingénieurs géographes français et italiens / A l'échelle du 1/80 000 du terrain Milano, 1806. Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, sign. B IX a 454, sec. 2, 4.
- Carte Prospettiva delle comuni censiarie della Dalmazia, 1:115 000, 1840, Lith. A. Floder, HR-DAZd, Kartografska zbirka, 50
- Carte topographique des iles du Quarnero et la Dalmatie entre Fiume et Zara, Dépôt de la guerre Milano, 1811, Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartensammlung, Wien, Sign. B IX a 484–1
- Grandis G A (1781) Dissegno o' carta topografica della Dalmazia, HR-DAZD-383, Kartografska zbirka, 321
- Male pomorske karte (Small Craft Folio), Novigradsko more – Zadarski kanal MK (MK1) - 12, 1:100 000, RH HHI, 1998–2017; Hrvatska osnovna karta 1:5000, O. Vir, 5G11-49, 1972.; Vrsi 5-2-2-114-7
- Melchiori G P (1729) Corografia della Provincia di Dalmazia, handmade map Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (AU-ÖS-KA), Kartensammlung, Wien, Sign. B IX c 594
- Millo A (2006): Isolario, AdVenture Publications, Atena (faksimilsko izdanje dijela djela Isulario et Portolano iz 1582)
- Millo A (1590): Pago isula, Tuto quello richiede a l'arte da navigar ... Isulario De Antonio Domino, Venezia, Greenwich, National Maritime Museum, Sign. MS P/17 (54r) (Kljajić, Razum 2015)
- Pomorska karta (Maritime Map) Pag i Velebitski kanal, 1:80 000, HIJNA, Split, 1952; 1968, 1971–1974, 1976, 1978–1980 (Pomorska karta zadarskih otoka), nepoznati autor, Biblioteca Marciana Nazionale, Venezia, sign. IT. VI. 188, Tav. N.o 24, Zadar (?), 16th C (prva pol.)
- Strassen Karte des Königreichs Dalmatien, 1831, HR-DAZd, Kartografska zbirka, 132
- Special-Karte des Königreiches Dalmatien K. K. Militärisch-geografischen Institute in Wien, Austrian State Archives, War Archives, Map Collection, Vienna, call no. B IX a 457-5 Dalmatien (1851–1854), Section No 5. westliche Colonne No VI. <http://mapire.eu/en/map/secondsurvey>
- Special-Karte des Königreiches Dalmatien 1:144 000 (1861–1863), B. 3, K. K. Militärisch-geografischen Institute in Wien; HR-DAZD, Geografske karte, 58
- Spezialkarte, Blatt Pago, Zone 28 Coll XII., 1:75 000, K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884
- Spezialkarte, 1:75 000, Blatt Pago, Zone 28 Coll XII., K.u.k. militär-geographisches Institut, Wien, 1884. Nachtr. 20. V. 1903
- Spezialkarte 1:80 000, Blatt 10, Insel Pago und der Morlacca-Kanal nebst Becken von Novegradi (1868–69), Hydrographisches Amt der K.u.K. Kriegsmarine, Seekartendepot, Grosse Berichtigungen, Pula, 1914
- Topografska karta 1:100 000, list Zadar 2, Vojnogeografski institut Kraljevine Jugoslavije 1931, Publ. 1933
- Topografska karta 1:50 000, list Zadar 2, Geografski institut JA, 1937, Dop. 1950
- Topografska karta 1:50 000, list 96 Zadar 2, Geografski institut JNA, 1939, Dop. 1957
- Topografska karta, 1:25 000, I. Zadar (Ninski zaljev) 469-1-4, VGI, 1967
- Topografska karta, 1:25000, L. Zadar (Ninski zaljev) 469-1-4, VGI, 1977, Dop. 1979
- Traux Max de (1810) Carte von Dalmatien und dem Gebieth von Ragusa ..., Stato di Ragusa, Schreyvogel und Riedl, Wien und Pest, HR-DAZD-383, Kartografska zbirka, 383, 12 (reprint 1829)
- Zavoreo F (1811): Carta della Dalmazia, Stato di Ragusa e Bocche di Catara, Zadar, HR-DAZD-383, Kartografska zbirka, 5
- Zavoreo F, Melchiori G-P, Furlanetto L (1787) Nuova carta Topografica della Provincia di Dalmazia divisa ne suoi territori, HR-DAZD-383, Kartografska zbirka, 222

To potvrđuju i sitni površinski nalazi lončarije, od prapovijesnih vremena do 17. stoljeća, ponajprije najstarije liburnske, zatim karakteristične kanelirane keramike iz vremena gradnje utvrde (kao i stakla i troske) do novovjekovne majolike i razne glazirane keramike (uglavnom 15–17. st.) (Gluščević 2015).

Očito je strateška važnost otočića u kompleksnom morskom prolazu između Kvarnerića i Zadarskog kanala s jedne i Velebitskog kanala s druge strane, još od liburnskih vremena, preko rimske, odnosno bizantske uprave bila od velike važnosti.

5. Voda

Utvrda i crkva blizu su zapadnije smještenog plitkog i muljevitog jezercu s najčešće ustajalom bočatom vodom u doba oseke i jače zaslanjenom i pročišćenom za plime (sl. 25.). To jezero prikazano je na novijim topografskim kartama (1:25 000; sl. 1, 6b), a začudo ne i na kartama krupnijeg mjerila (HOK 1:5000, sl. 26). Žuka, brnistra (*Spartium junceum*) oko njega upućuje na možebitnu pojavu slatke vode koja je u prošlosti (u 6. st. razina mora bila je niža od današnje) mogla biti obilatija i čuvana u jezercu koje je od mora odijeljeno i zaštićeno od ulaska mora posebno građenim pragom. Druga je mogućnost da je zatvoreni plitki akvatorij možda služio za lov ribe, što tek treba ispitati. Prag je dobro vidljiv na

terenu u području dodira s morem. Jezerce se nalazi na dnu prirodne dolinice koju je u vapnencima oblikovala voda, danas prisutna samo za velikih kiša kao bujica, odnosno vododerina, a nekad je mogla biti izdašnija. U blizini jezera, jugoistočno u smjeru crkvice nalazi se i omanja lokva s bočatom vodom s okolnim sastojinama žuke (Gluščević 2015).

6. Zaključak

Uz hrvatsku obalu Jadrana mnogobrojni su arheološki lokaliteti od prapovijesti do nedavne prošlosti. Mnogi od njih su tijekom stoljeća postali nepoznati i nedostupni. Stare karte, razni arhivski izvori, toponimija i memorije stanovništva značajni su indikatori postojanja pojedinih ostataka graditeljstva. To se pokazalo i na primjeru otočića Sikavaca, gdje su jedva površinski primjetni ostaci crkvice i zidova utvrde, potvrđeni kartografskim izvorima i legendama lokalnog stanovništva i pomoraca. To je potaklo prva sustavnija arheološka istraživanja koja su dovela do otkrića značajnog fortifikacijskog objekta iz 6. stoljeća koji je zacijelo koristio i pitku vodu iz jezercu odvojenog od mora umjetnom pregradom (pragom). Njima su potvrđeni oskudni navodi u arhivskim izvorima kao i prikazi na starim zemljovidima, a na tu je temu S. Gluščević objavio i prvi znanstveni arheološki članak (2015).

References / Literatura

- Brozović Rončević D, Čilaš Šimpraga A, Vidović D (2011) *Suvremena toponimija otoka Paga*, *Toponimija otoka Paga*, Biblioteka Onomastica Adriatica, knj. 5, Zadar, 639–679
- Duplančić Leder T, Ujević T, Čala M (2004) *Duljine obalne crte i površine otoka na hrvatskom dijelu Jadranskog mora određene s topografskih karata mjerila 1:25 000*, *Geoadria* 9/1, Zadar, 5–32
- Faričić J (2011) *Geografska imena na starim kartografskim prikazima otoka Paga*, *Toponimija otoka Paga*, Biblioteka Onomastica Adriatica, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, knj. 5, Zadar, 523–605
- Gluščević S (2015) *Nova bizantska utvrda na otočiću Veliki Sikavac kod otoka Paga / A New Byzantine Fortification on Veliki Sikavac Islet off The Island of Pag*, *Diadora*, 29, 121–150
- Klijajić I (2010) *Hrvatski otoci u izolaru Antonija Milla*, 6. savjetovanje Kartografija i geoinformacije, Opatija, 26. studenoga 2010. (prezentacija)
- Klijajić I, Razum M (2016) *Izolari Antonija Milla s kartama hrvatskih otoka / The Isolarios by Antonio Milla with Maps of the Croatian Islands*, *Kartografija i geoinformacije* Vol. 15, N. 25, 86–118
- Magaš D (1995) *Povijesno-zemljopisne osnove razvoja Nina i problemi njegove suvremene valorizacije*, *Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, Djela, 8, Zadar, 169+27 priloga
- Magaš D (1999) *Vinjerac*, *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*, *Zavod za povijesne znanosti u Zadru*, *Hrvatsko geografsko društvo Zadar*, Zagreb – Zadar, 272
- Magaš D (2000) *Contribution to the Knowledge of the Geographical Characteristics of the Pag Island*, *Geoadria* 5, 5–48
- Magaš D (2011) *Zemljopisna obilježja otoka Paga u funkciji upoznavanja njegove toponimije*, *Toponimija otoka Paga*, Biblioteka Onomastica Adriatica, knj. 5, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, Zadar, 5–49
- Oštarić I (2011) *Toponimija otoka Paga*, *Korpus suvremenih toponima*, *Toponimija otoka Paga*, Biblioteka Onomastica Adriatica, knj. 5, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, Zadar, 279–400
- Oštarić I, Kurilić A (2013) *Arheološka karta otoka Paga*, *Grad Novalja*, *Ogranak Matice hrvatske u Novalji*, Novalja, 310
- Poslončec-Petrić V, Frangeš S, Triplat M (2007) *Povezanost geodezije i arheologije u suvremenoj geovizualizaciji*, *Kartografija i geoinformacije*, Vol. 6, No. izv./spec., 199–207
- Segelhandbuch der Adria, K.u.k. Kriegsmarine, Hydrographischen Amte, II Auflage, Pola 1906 (repr. 1994), See Verlag, Axel Kramer, A5201 Seekirchen, 470
- Skok P (1950) *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, *Jadranski institut JAZU*, Zagreb, 271
- Triplat M (2006) *Internetska karta arheoloških nalazišta na otoku Pagu*, *Diplomski rad*, Sveučilište u Zagrebu, Geodetski fakultet, Zagreb